

Птушка вечнасці – душа...

*Не перакрэслію ўсе былыя церні.
Я пад світаннем заўтрашнім хаджу.
Хіба ў сумленне, нібы ў звон касцельны,
Удару словам – можа разбуджу...*

Мар'ян ДУКСА

Адцяцела ў вечнасць душа аўтара гэтага трапнага вобраза, што даў назву яго апошняму паэтычнаму зборніку. Невялічкая кніжачка “Птушка вечнасці – душа” – узор высокага мастацкага ўзроўню, яна прынесла паэту званне лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі ў 2016 годзе. Гэта другое прызнанне заслуг творцы, першае адбылося яшчэ ў 1990 годзе, калі Мар'ян Мікалаевіч быў уганараваны прэміяй і лаўрэаткім званнем Саюза пісьменнікаў Беларусі імя А. Куляшова за кнігу паэзіі “Заснежаныя ягады”.

Пуста, холадна і крыўдна стала на душы ва ўсіх, хто любіў творчасць Мар'яна Дуксы і яго самога. Таму што быў ён больш чым паэт. Ён адпавядаў таму, пра што пісаў у вершах і да чаго заклікаў чытача сваімі паводзінамі, адносінамі да жыцця, стаўленнем да людзей. Ён быў сапраўдным хрысціянінам, які ўсё даруе, усё выбачае, усё разумее. Адзін Бог ведае які боль рваў яго сэрца, што ўрэшце не вытрымала і летась упершыню адрэагавала мікраінфарктам. Але прага жыцця перамагла. Родныя і ўрачы яго своечасова ўратавалі. Хто ж тады мог думаць, што тая хвароба сэрца – як першы анёл апакаліпсісу, што праз некалькі месяцаў новыя трывожныя трубы загучаць непазбежнасцю. Яго арганізм згарэў літаральна за пару месяцаў...

«Браце паэце, чаму такія сумныя твае вочы? Ці не таму, што бачыш ты больш за іншых, далей і глыбей, чым іншыя. Чаму нават усмешка твая з адценнем суму? Ці не таму, што смяешся скрозь слёзы, бо разумееш больш за іншых, бо помніш больш таго, што сам жадаеш, і памяць твая горкая...» Так пачынала калісьці я сваё эсе, прысвечанае любімаму паэту, сціпламу чалавеку і шчыраму верніку Мар'яну Дуксу. Нават не гады, а дзесяцігодзі мінулі з таго часу. Напрацягу гэтых гадоў творчая скарбонка паэта папаўнялася новымі і новымі творами, у якіх ён занатоўваў свае думкі, свой боль, сваю заклапочанасць усім, што дзеецца ў свеце. Жывучы на перыфірыі, у правінцыі, ён не мысліў глабальна, але ў сваёй засяроджанасці і аддаленасці ад мітусні, меў

магчымасць бачыць і разумець многае, а ў рэшце прадчуваць і папярэдзваць нас усіх ад дарэмнай траты часу і энергіі.

Асабісты вопыт спасціжэння Бога і занепакоенасць лёсам народа, Айчыны, заклапочанасць будучыняй роднай мовы і выкрутастым лёсам нацыянальнай культуры, матывы расчараванняў і ўсёперамагаючая любоў да чалавека – вось асноўныя лейтматывы большасці вершаў. З лірычнымі строфамі і вытанчаным метафарычным гумарам аўтара чаргуецца адчуванне сваёй мізэрнасці ў Сусвеце (“Ці ўзвысіцца мой кволы галасок над гімнамі пушчанска-баравымі?”) і адначасова аптымістычная ўпэўненасць у сіле чалавечага духу (“Агонь твой не, не дагарыць,/ яшчэ пасвеціць яркай зоркаю./ Ты праўду будзеш гаварыць – салодкую ці вельмі горкую.”). Канстатацыя сваёй бездапаможнасці перад націскам гвалту (“Навокал пакуты, на пласе – галовы...”) часта мяжуе з пратэстам супраць бездухоўнасці (“А сыплецца з вачэй людскіх гарох,/ як пачынаюць спрэчку фарысеі.”) чаргуюцца.

Чытаю і перачытваю вершы Мар’яна Дуксы. І ён побач са мной, добразычлівы, лагодны, сумны і такі жывы! Чую яго мяккі голас, бачу яго сумныя вочы, дзякую яму за ўсёдаравальнасць за надзею, веру, любоў. Паэты не паміраюць, яны жывуць у сваіх вершах. А Мар’ян Дукса пакінуў нам больш дзясятка вершаваных зборнікаў. На яго вершы напісана шмат песень. Духоўныя творы часта гучаць падчас каталіцкіх святаў у многіх касцёлах Беларусі. Яго вершы – заповіт двум сынам і чатыром унукам. І ўсім нам, тым, хто ведае, што

***“Без памяці – блуканне па начы
без адчування пад сабой дарогі...”***

Без памяці на новым рубяжы
адны прыпынкі і адны паломкі...
Без памяці збяднеем, як бамжы,
і страцім радасць, нібы пустадомкі.
Без памяці – скачы ты ні скачы –
нікчэмны рух, сляпыя надта ногі.
Без памяці – блуканне па начы
без адчування пад сабой дарогі.

Ала КЛЕМЯНОК

**МАР’ЯН МІКАЛАЕВІЧ ДУКСА
(1943-2019)**